

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ: МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД

Здійснено систематизацію підходів щодо послідовності проведення економічного аналізу забезпеченості та ефективності використання нематеріальних активів, удосконалено методику їх оцінки на великих промислових підприємствах за рахунок висунення вимог до неї, враховуючи сучасні тенденції розвитку майнового потенціалу суб'єктів господарювання

Постановка проблеми. У ринкових умовах господарювання переглядається традиційний підхід до порядку проведення економічного аналізу, що пов'язано із необхідністю підприємств в умовах жорсткої конкуренції оперативного реагування на будь-які зміни факторів зовнішнього середовища, чіткого прослідкування змін своїх рейтингових позицій на ринку серед конкурентів, оцінки позитивних і негативних тенденцій зміни власної діяльності та діяльності підприємств-конкурентів з позиції інвесторів і кредиторів. Виконання цих умов впливає на зміну змістовного наповнення методики економічного аналізу, яка повинна їх враховувати з метою забезпечення максимальної оперативності та економічності аналітичного процесу, досягнення адаптації методики аналізу до запитів користувачів.

Особливої уваги потребує аналіз нематеріальних активів (далі – НА), оскільки частка їх у майні підприємства постійно зростає. Як зазначає проф. Ф.Ф. Бугинець “Зараз у західних компаніях у валюті їх балансів вони займають нерідко 40 відсотків і більше. З часом частка їх наростатиме” [2, с. 88]. Крім того, комплексний підхід до якої знаходиться на стадії становлення і зводиться лише до розрахунку та інтерпретації окремих показників, що не відповідає вимогам ефективного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні підходи до економічного аналізу забезпеченості та ефективності використання нематеріальних активів підприємства приділена увага таких вчених, як Ю.І. Акуліча, В.В. Акуліча [1], Л.В. Донцової і Н.А. Нікіфорової [3], Л.Л. Ермоловича, І.В. Щитникової [4], А.М. Ілишевої [5], Є.В. Ільющенко, В.В. Кожарського [6], А. Козирєва [7], Г.В. Савицької [9], А.Д. Щеремета, Р.С. Сайфуліна [10]. Проте в сучасних умовах методика аналізу нематеріальних активів потребує уточнення, доповнення та інтерпретації з урахуванням трансформаційних процесів економіки країни, зміною сутнісного наповнення аналітичної науки і з впливом факторів зовнішнього середовища.

Метою дослідження є дослідження теоретичних засад внутрішньогосподарського економічного аналізу діяльності суб'єкта господарювання в частині розробки методики аналітичної оцінки нематеріальних активів, що забезпечує доповнення системи показників та стандартизації їх розрахунку, уніфікацію категоріального апарату і об'єктивну оцінку стану підприємств у конкурентному середовищі.

Викладення основного матеріалу дослідження. На кожному етапі еволюції суспільства для ефективного функціонування суб'єкт господарювання має володіти достатнім рівнем необхідних ресурсів, використання яких є запорукою створення суспільних благ. Адже, для того щоб створити новий об'єкт необхідно застосувати або знищити інший. Тому питання оцінки й аналізу використання ресурсів, що є необхідними для безперервного функціонування підприємства, було завжди у центрі уваги дослідників.

Однією зі складових ресурсів підприємства є нематеріальні активи, які є новим об'єктом спостереження, обліку, аналізу й управління в господарській практиці. Питома вага нематеріальних активів в загальній величині активів вітчизняних суб'єктів господарювання в порівнянні із зарубіжними надзвичайно низька. Наявність нематеріальних активів у складі майна характеризує обрану підприємством стратегію як інноваційну.

Для цілей аналізу ефективності використання нематеріальних активів використовується система економічних показників, що характеризують їх стан і динаміку. Для потреб економічного аналізу нематеріальних активів виділимо дві групи показників: загальні – віддача НА, доходність НА; індивідуальні – питома вага діючих НА, коефіцієнт використання встановлених НА, віддача діючих НА та ін.

Для проведення поточного аналізу ефективності використання нематеріальних активів використовуються наступні інформаційні джерела (табл. 1).

Таблиця 1. Інформаційна база для аналізу забезпеченості та ефективності використання нематеріальних активів

Група	Джерела даних
Первинні документи	Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) нематеріальних активів, Акт на списання нематеріальних активів, Інвентарна картка обліку нематеріальних активів, Інвентарний список нематеріальних активів, Розрахунок амортизації нематеріальних активів
Дані рахунків бухгалтерського обліку	12 “Нематеріальні активи”, 13 “Знос (амортизація) необоротних активів”, 15 “Капітальні інвестиції” та інші
Облікові регістри	Журнал 4, відомість 4.1; при комп'ютерній формі обліку – картки рахунків
Фінансова звітність	Ф. № 1 “Баланс”, ф. № 2 “Звіт про фінансові результати”, ф. № 3 “Звіт про рух грошових коштів”, ф. № 4 “Звіт про власний капітал”, ф. № 5 “Примітки до річної фінансової звітності”
Статистична звітність	Ф. № 1–підприємство “Звіт про основні показники діяльності підприємства”
Інші джерела	Дані проведених інвентаризацій, план технічного розвитку, патенти і ліцензійні договори, дані попередніх аудиторських перевірок, дані попередніх аналітичних досліджень тощо

Основними складовими аналізу ресурсів підприємства є оцінка їх забезпеченості та ефективності використання, що і було покладено в

удосконалену методику поточного аналізу нематеріальних активів (рис. 1).

Рис. 1. Методика економічного аналізу забезпеченості та ефективності використання нематеріальних активів

Економічний аналіз нематеріальних активів починається з оцінки їх структури та динаміки в розрізі класифікаційних груп, тому що вони неоднорідні за своїм складом, характером використання в процесі виробництва, за ступенем впливу на фінансові результати та результати господарської діяльності.

За наявності звітних даних за декілька періодів проводиться трендовий аналіз, тобто розраховують абсолютні та відносні відхилення щодо попередніх періодів, а також визначають середні відхилення. Проведений аналіз структури і динаміки НА на підприємствах машинобудівної галузі виявив наступне (див. рис. 2).

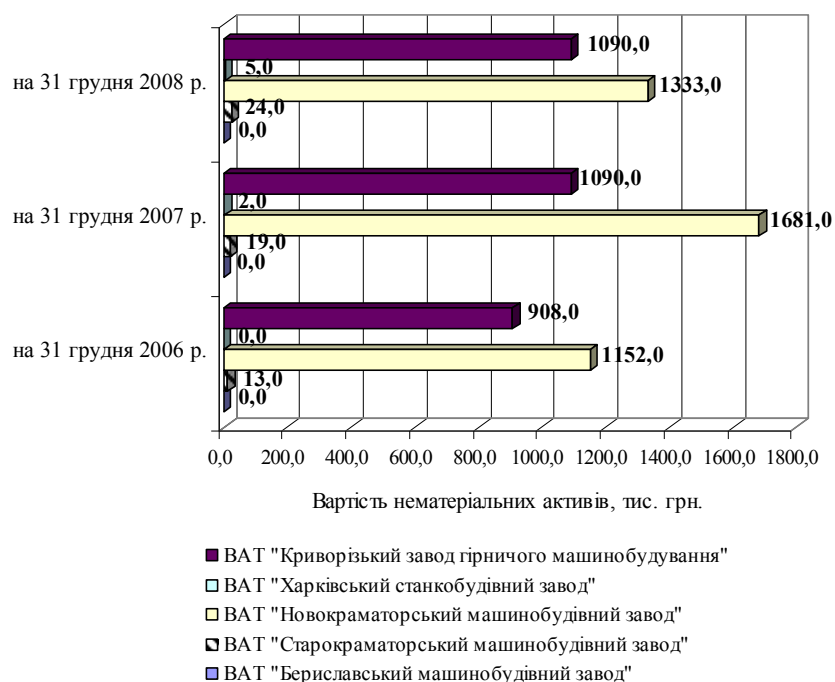

Рис. 2. Величина нематеріальних активів на машинобудівних підприємствах за 2006-2008 рр.

Різниця між величиною нематеріальних активів досліджуваних підприємств є доволі великою, що свідчить про недостатнє надання значення цим необоротним активам. Наприклад, ВАТ "Бериславський машинобудівний завод" взагалі його не використовує. У свою чергу керівництвом ВАТ "Криворізький завод гірничого машинобудування" за період 2006-2008 рр. не приймалося жодних заходів зі збільшення обсягів нематеріальних активів. З досліджуваної сукупності підприємств, як позитивну тенденцію, можна виділити лише ВАТ "Новокраматорський машинобудівний

завод", на якому у 2007 р. обсяг нематеріальних активів було збільшено на 529 тис. грн. (45,92 %) у порівнянні з 2006 р. Однак у 2008 р. спостерігалось зменшення даного показника на 348 тис. грн. (20,70 %) у порівнянні з 2006 р.

Відмітимо, що зміна вартості та питомої ваги НА у складі майна підприємства та у величині необоротних активів не дають повної оцінки динаміки та стану цих об'єктів, тому слід проводити аналіз структури за різними класифікаційними ознаками, що дасть можливість проаналізувати динаміку змін у складі

окремих видів нематеріальних активів, виявити основні напрями їх формування, які слід враховувати при визначенні ефективності використання нематеріальних активів.

Аналіз структури нематеріальних активів здійснюється за виділеними нами класифікаційними ознаками: видами, джерелами надходжень, ступенем правової захищеності, використанням у процесі діяльності (табл. 2).

Таблиця 2. Класифікація нематеріальних активів для потреб економічного аналізу

Класифікаційна ознака	Види
За видами	Права на винаходи та ніші аналогічні об'єкти інтелектуальної власності
	Права користування природними та іншими ресурсами
	Права користування майном
	Права на знаки для товарів та послуг
	Авторські та суміжні з ними права
За джерелами надходження	Внесені засновниками
	Придбані за плату або в обмін на інше майно
	Отримані безоплатно від юридичних та фізичних осіб
	Субсидії державних органів
За ступенем правового захисту	Захищені реєстраційними документами (патенти на винаходи, зареєстровані ліцензії, свідоцтва на корисну модель, на товарний знак, на право користування найменуванням місця походження товару, про офіційну реєстрацію програм ЕОМ, баз даних і топології мікросхем, патенти на промислові зразки)
	Незахищені реєстраційними документами (авторські права)
За використання у процесі діяльності	Діючі
	Недіючі
	Запасні (в резерві)
За ступенем ліквідності	Швидколіквідні (права на знаки для товарів та послуг, програми для ЕОМ, бази даних та ін., на які існує попит і які володіють здатністю до швидкої реалізації)
	Повільноліквідні (здатні до реалізації, але в силу конфіденційної інформації продаються рідко – "ноу-хау")
	Важколіквідні (не можуть бути реалізовані, оскільки належать підприємству за законодавством – права користування природними та іншими ресурсами та ін.)

Дана класифікація дозволяє ефективно управляти нематеріальними активами, зокрема, виявляти ті об'єкти та їх вартість, якими володіє підприємство, визначати форми захисту незареєстрованих, визначати надлишкові активи та організувати їх реалізацію.

Необґрунтоване зростання нематеріальних активів призводить до зменшення оборотного капіталу, зниження поточної ліквідності та уповільнення оборотності капіталу. Дослідження структури НА за строками корисного використання дозволить виявити об'єкти довгострокового використання і ті, строк дії яких закінчується, що дозволяє своєчасно прийняти рішення про доцільність їх подальшого використання на підприємстві. Результати аналізу ступеня правової захищеності НА дозволять виробити системи захисту незареєстрованих об'єктів від несанкціонованого використання (ноу-хау, авторські права).

При здійсненні аналізу змін структури нематеріальних активів за видами на підприємствах машинобудівної галузі, у переважній більшості, досліджувані підприємства володіють "іншими нематеріальними активами", до яких, наприклад, керівництво ВАТ "Старокраматорський машинобудівний завод" відносить вартість комп'ютерного програмного забезпечення, вартість проведеної паспортизації сталеливарного цеху з оформленням технічного паспорту тощо. Варто зазначити, що лише ВАТ "Харківський станкобудівний завод" та ВАТ "Новокраматорський машинобудівний завод" у структурі нематеріальних активів надають також перевагу авторським та суміжним з ними правами (рис. 3).

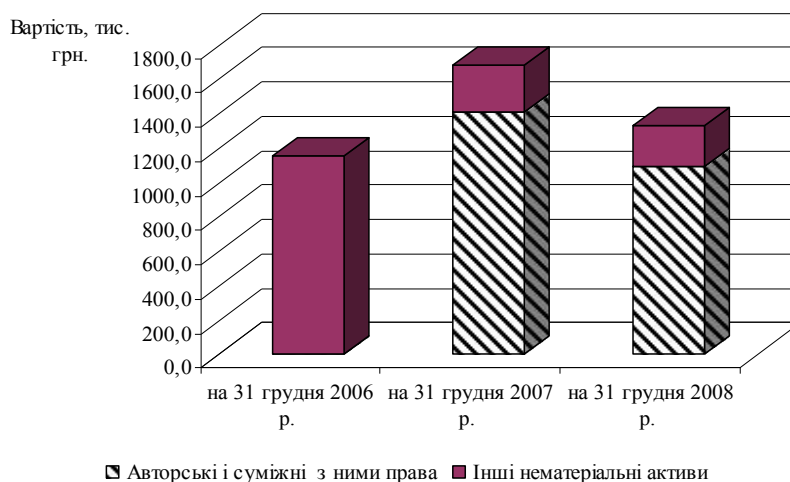

Рис. 3. Структура та динаміка нематеріальних активів ВАТ "Новокраматорський машинобудівний завод" за 2006-2008 рр.

При аналізі ліквідності підприємства суму нематеріальних активів відносять до останньої групи важколіквідних активів. Однак при оцінці ліквідності самих нематеріальних активів різні об'єкти мають неоднакову можливість до реалізації. Аналіз за ступенем ліквідності та ризику інвестицій в нематеріальні активи здійснюється наступним чином: по-перше, вони поділяються на три групи: швидколіквідні,

повільноліквідні, важко ліквідні; по-друге, визначається питома вага кожної групи в загальній величині нематеріальних активів; по-третє, дається оцінка нематеріальних активів за ступенем ліквідності та ризику.

Необґрунтоване збільшення частки НА в майні підприємства призводить до зниження показників поточної ліквідності, зниженню фондівддачі позаоборотних активів і уповільнює оборот усього капіталу підприємства. Через зменшення величини власного оборотного капіталу

погіршуються показники забезпеченості підприємства оборотними коштами, що створює фінансову напругу й викликає труднощі у фінансуванні поточної діяльності підприємства. Оскільки частка нематеріальних активів у вартості всіх активів підприємства є доволі низькою, отже

перед керівництвом поки що не постає проблема зниження показників поточної ліквідності через необґрунтоване зростання частки нематеріальних активів.

Наступним етапом аналізу нематеріальних активів є оцінка їх стану та доцільності оновлення (рис. 4).

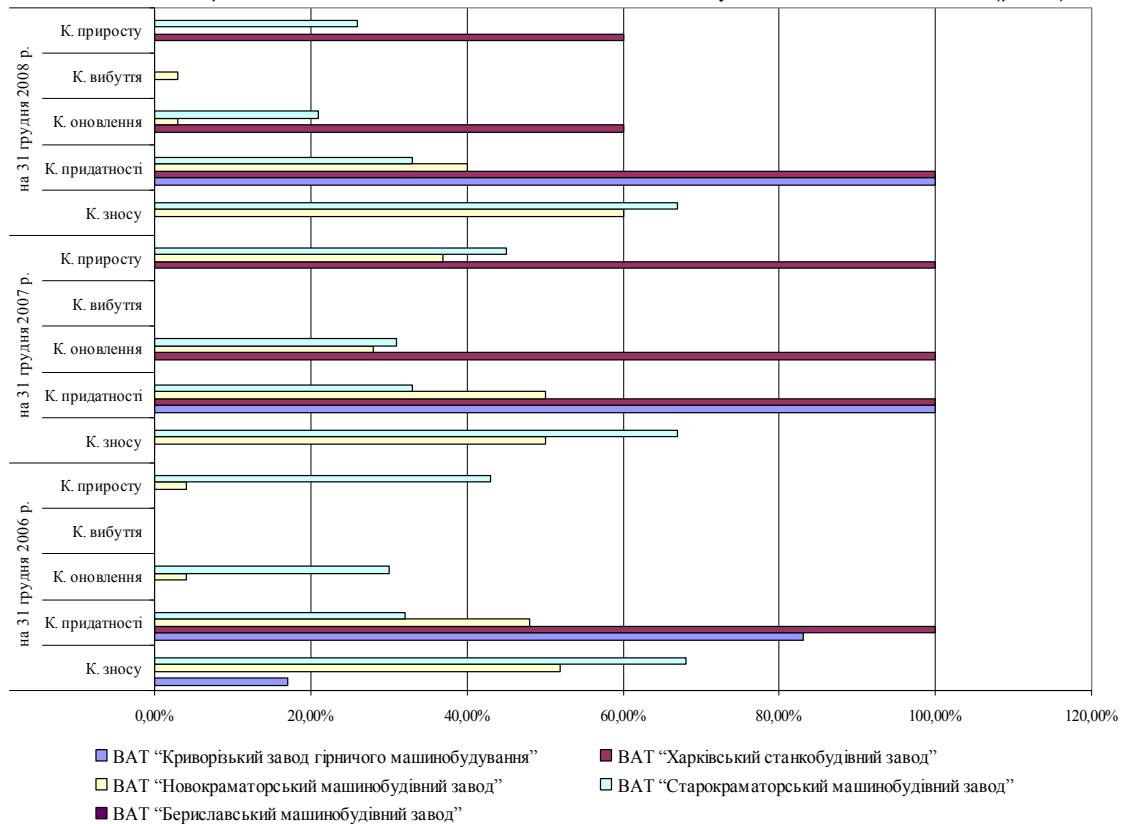

Рис. 4. Порівняння основних показників ефективності використання нематеріальних активів у досліджуваних підприємств машинобудівної галузі за 2006-2008 рр.

На даному етапі розраховуються коефіцієнти зносу і придатності окремих НА – для характеристики їх технічного стану, коефіцієнти оновлення, вибуття, приросту НА – для оцінки їх руху у звітному періоді. Аналізуючи дані машинобудівних підприємств, можна констатувати, що найпозитивніша зміна зазначених коефіцієнтів за період з 2006 по 2008 рр. спостерігалась на VAT "Харківський станкобудівний завод", а саме: найбільший коефіцієнт придатності (на рівні 100 % за весь період) та оновлення (за 2006-2007 рр.) (рис. 4). На другому місці перебуває VAT "Криворізький завод гірничого машинобудування" (83 % придатності нематеріальних активів у 2006 р., та 100 % у 2007-2008 рр.). Варто зазначити, що незважаючи на те, що VAT "Новокраматорський машинобудівний завод" використовує найбільший обсяг нематеріальних активів (із досліджуваної сукупності), динаміка його коефіцієнтів носить спадаючий характер, що в кінцевому результаті

привело до збільшення коефіцієнту зносу (60 % у 2008 р.) та зменшенню коефіцієнту придатності та оновлення (40 % та 3 % відповідно). Отже, володіючи значною вартістю нематеріальних активів (у порівнянні з іншими досліджуваними підприємствами) керівництво VAT "Харківський станкобудівний завод" дотримується політики більш вчасного їх оновлення та зменшення показників зношеності.

Для управління суб'єктом господарювання особливе значення мають показники ефективності використання нематеріальних активів, які відображають ступінь їх впливу на фінансові результати та фінансовий стан. Проведення аналізу ефективності використання нематеріальних активів підприємства здійснюється на основі розрахунку показників віддачі і доходності НА, та проведення їх факторного аналізу для виявлення резервів підвищення ефективності використання НА (табл. 3).

Таблиця 3. Показники ефективності використання нематеріальних активів

Показники	Запропонований порядок розрахунку	Порядок розрахунку при використанні способів розширення і подовження	Характер впливу
Віддача нематеріальних активів	$V_{НА} = \frac{ЧД}{СВНА}$	$V_{НА} = \frac{Д_{НА} \times V_{НАдйоч}}{Д_{НАдйоч}}$	Резервами зростання ефективності використання НА є збільшення величини віддачі діючих НА, доходності НА з паралельним зростанням доходності діючих НА
Доходність нематеріальних активів	$Д_{НА} = \frac{ЧП}{(НА_{дйоч} + B_{зв}) \times V_{НА}}$	$Д_{НА} = P_{чиста} \times V_{НАдйоч} \times K_{викНА}$	Основними резервами зростання доходності є підвищення чистої рентабельності продажу, збільшення віддачі діючих НА і коефіцієнту використання НА
де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг; СВНА – середньорічна вартість нематеріальних активів; Д _{НА} – доходність нематеріальних активів; V _{НАдйоч} – віддача діючих нематеріальних активів; Д _{НАдйоч} – доходність діючих нематеріальних активів; ЧП – чистий прибуток; B _{зв} – витрати підприємства на збільшення вартості нематеріальних активів, понесені у звітному періоді; P _{чиста} – чиста рентабельність продажу продукції, робіт, послуг; V _{НАдйоч} – віддача діючих нематеріальних активів; K _{викНА} – коефіцієнт використання нематеріальних активів ($K_{викНА} = \frac{НА_{дйоч}}{НА_{навич}}$)			

Перетворення формули віддачі нематеріальних активів здійснюється способами розширення та подовження факторної системи за рахунок введення в неї параметрів, потрібних для побудови моделі, логічної та зручної для обробки.

$$V_{НА} = \frac{ЧД}{СВНА} = \frac{ЧД}{СВНА} \times \frac{НА_{діюч}}{НА_{діюч}} \times \frac{ЧП}{ЧП} = \frac{ЧП}{СВНА} \times \frac{ЧД}{НА_{діюч}} \div \frac{ЧП}{НА_{діюч}} = \frac{Д_{НА} \times V_{НАдіюч}}{Д_{НАдіюч}}, \quad (1)$$

Перетворення формули доходності НА відбувається таким чином:

$$Д_{НА} = \frac{ЧП}{СВНА} = \frac{ЧП}{СВНА} \times \frac{ЧД}{ЧД} \times \frac{НА_{діюч}}{НА_{діюч}} = \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{ЧД}{НА_{діюч}} \times \frac{НА_{діюч}}{СВНА} = P_{чиста} \times V_{НАдіюч} \times K_{викНА} \quad (2)$$

При цьому модифіковану моделлю факторного аналізу доходності нематеріальних активів є наступна (рис. 5).

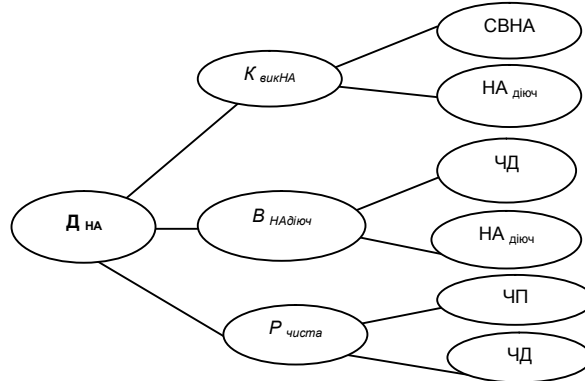

Рис. 5. Модифікована модель факторного аналізу доходності нематеріальних активів

Побудова модифікованої моделі дозволяє наочно відобразити склад факторної моделі, що покращує виконання принципу адекватності тлумачення та доступності. Аналіз ефективності використання нематеріальних активів на підприємствах

машинобудівної галузі (рис. 6) виявив, що у 2006 р. найбільші показники фондівіддачі та доходності нематеріальних активів спостерігались на ВАТ "Старокраматорський машинобудівний завод" (3336,69 та 903,54 відповідно).

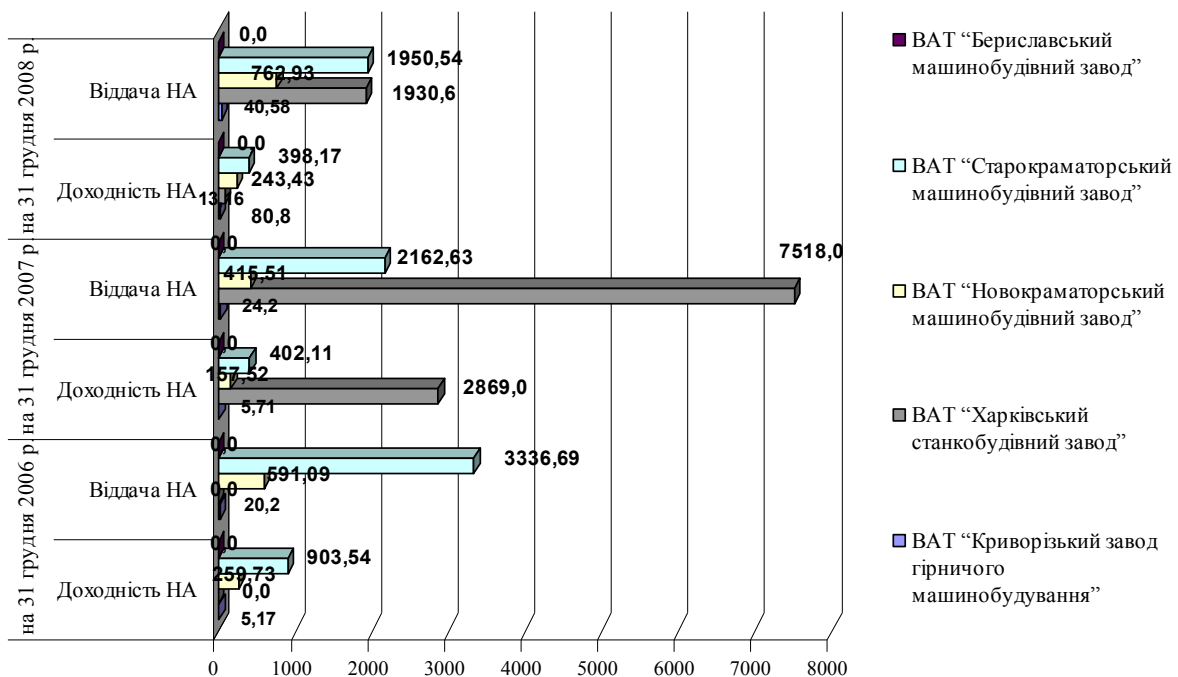

Рис. 6. Динаміка показників віддачі та доходності нематеріальних активів (2006-2008 рр.)

Однак дана тенденція не зберігалась у 2007-2008 рр. Зокрема, у 2006 р. найвищий показник фондівіддачі нематеріальних активів був на ВАТ "Харківський станкобудівний завод" (7518,0), на даному підприємстві спостерігався й найвищий показник доходності за весь досліджуваний нами

період часу (2869,0). Однак високе значення віддачі й доходності НА не можна вважати позитивним, оскільки вартість НА незначна і, відповідно, їх використання на низькому рівні. На ВАТ "Бериславський машинобудівний завод" даний вид активу взагалі був відсутній у структурі майна.

Ефект від використання нематеріальних активів виражається в загальних результатах господарської діяльності – у зниженні витрат на виробництво, збільшенні обсягів збуту продукції, збільшенні прибутку, підвищенні платоспроможності й стабільності фінансового стану. Тому необхідно нарощувати темпи зростання віддачі капіталу, а це можливо в тому випадку, якщо динаміка темпів росту виручки від реалізації продукції буде випереджати темпи зростання нематеріальних активів.

Описану вище методику економічного аналізу ефективності використання нематеріальних активів реалізуємо в програмі "1С:Предприятие 7.7", яка дає можливість ведення аналітичного обліку по розрізах в межах одного рахунку, який визначають в процесі конфігурування програми.

Аналітичний облік реалізується через застосування спеціального механізму субконто, що є сукупністю однотипних об'єктів аналітичного обліку. Використання набору видів субконто забезпечує багаторівневість аналітичного обліку. Також багаторівневість аналітичного обліку забезпечується при використанні багаторівневих довідників, програма дозволяє створювати їх зі вкладеністю до 10 рівнів.

Існуючі довідники в програмі "1С: Предприятие 7.7" не можуть надати аналітикам інформації за необхідними розрізами для проведення ефективного аналізу, зокрема, це стосується і нематеріальних активів. У типовій конфігурації інформація за даним

видом активу зберігається в довіднику "Необоротные активы", який, зважаючи на його загальний характер, надає характеристику за достатньо універсальними даними (повна назва, вид необоротного активу, ціна оприбуткування, інвентарний номер, шифр, дата ведення, базова одиниця, рахунок, рахунок витрат, вид витрат, старий повний код, метод амортизації, ліквідаційна вартість, строк використання, норма амортизації, розрахунковий обсяг виробництва, поточний обсяг виробництва, група, виробниче, вид діяльності). Проте проаналізувати структуру нематеріальних активів за ступенем правової захищеності, володіючи інформацією за перерахованими розрізами, неможливо. Саме тому з метою задоволення потреб управління пропонуємо в довіднику "Необоротные активы" створити можливість надання інформації про види нематеріальних активів (підвиди необоротних активів).

Для цього необхідно: 1) в режимі "Конфігуратор" в конфігурації, у дереві об'єктів в гілці Справочники/Необоротные активы в контекстному меню створити за допомогою пункту Новый реквизит реквизит Підвид (Тип значения – Строка); 2) розмістити новий реквізит на діалоговій формі елемента довідника, використовуючи пункт Редактировать форму. Для того, щоб сформувати Звіт з аналізу складу та структури нематеріальних активів, необхідно заповнити певні показники (рис. 7).

The image shows two screenshots of a software dialog box titled "Аналіз складу та структури нематеріальних активів № [НомерДок]".

The top screenshot shows the following fields and options:

- Field: за період з [Дата1] по [Дата2]
- Radio buttons:
  - за видами
  - за ступенем правового захисту
- Buttons: Сформировать, Закрьть

The bottom screenshot shows the same dialog box but with an additional field:

- Field: Структура за [ОзнакаСтруктури]
- Buttons: Сформировать, Закрьть

Рис. 7. Форма створення Звіту з аналізу складу і структури НА

Формування Звіту з аналізу структури та динаміки нематеріальних активів забезпечується через використання визначених даних з довідника "Необоротные активы" та автоматичного розрахунку необхідних показників (питома вага на початок і кінець

періоду, абсолютне відхилення (+/-), відхилення у %, пункти структури) шляхом зазначення відповідних формул під час створення шаблону даного звіту в режимі "Конфігуратор" (Свойства Поля Ввода → Дополнительно → Формула) (рис. 8).

Аналіз динаміки нематеріальних активів № [НомерДок]
за період з [Дата1] по [Дата2]

Вид нематеріальних активів

- Права на винаходи та інші аналогічні об'єкти інтелектуальної власності
- Права користування природними та іншими ресурсами
- Права користування майном
- Права на знаки для товарів та послуг
- Авторські та суміжні з ними права та інші

Нематеріальні активи за правовим захистом

- Авторські права
- Патенти на винаходи
- Зареєстровані ліцензії
- Свідоцтва на корисну модель
- Свідоцтва на товарний знак
- Патенти на промислові знаки
- Свідоцтва на реєстрацію програм ЕОМ, баз даних

[Сформировать] [Закерть]

Рис. 8. Форма створення Звіту з аналізу динаміки НА

Запропонована форма створення звіту з аналізу структури дозволяє не тільки обрати період, за який проводитиметься аналіз, але й за якими саме ознаками оцінюватиметься структура (види, ступень правового

захисту), з аналізу динаміки – оцінку динаміки у розрізі різних класифікаційних ознак нематеріальних активів, прослідкувати за термінами їх корисного використання (рис. 9).

Звіт з аналізу складу та структури нематеріальних активів

Аналіз складу та структури нематеріальних активів № [НомерДоку] за період:
за III квартал 2007 року

N	Види за ознаками	Сума на поч. пер.	Пит. вага на поч. ...	Сума на кін. пер.	Пит. вага на кін. пе...	+/-	у %	Пунктів структури

[ОК] [Закерть]

Звіт з аналізу динаміки нематеріальних активів

Аналіз динаміки нематеріальних активів № [НомерДоку] за період:
з 01.01.02 р. по 01.01.07 р.

Роки	Сума	Абсол. приріст баз.	Темп зростання баз.	Темп приросту баз.	Абсол. приріст ланц.	Темп зростання ланц.	Темп приросту ланц.

[ОК] [Закерть]

Рис. 9. Сформовані звіти з аналізу структури і динаміки НА

Отже, здійснення в умовах комп'ютерних технологій економічного аналізу дає можливість, з однієї сторони, встановити перелік результативної аналітичної інформації, необхідної для прийняття рішень, а з іншої – визначити потреби вихідної інформації, яка потрібна для виконання відповідних розрахунків.

Запровадження комп'ютерної техніки дає об'єктивну можливість багатоваріантного пошуку серед потенційно можливих до здійснення управлінських рішень найбільш ефективного в певних кон'юнктурних обставинах. Характер аналітичного дослідження набуває рис, притаманних стандартизованому процесу [8, с. 391], при використанні методів економіко-математичного моделювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідивши розвиток і удосконалення методики проведення економічного аналізу забезпеченості та ефективності використання нематеріальних активів дійшли наступних висновків. По-перше, методика поточного аналізу нематеріальних активів представлена двома взаємопов'язаними блоками: оцінка забезпеченості й ефективності використання. Через взаємопов'язане вивчення цих процесів виявляються резерви підвищення ефективності використання нематеріальних активів для зниження витрат на виробництво, збільшення обсягів реалізації продукції, зростання прибутку, підвищення платоспроможності та стійкості підприємства. По-друге, визначена послідовність проведення економічного аналізу нематеріальних активів, зокрема, в програмі "1С: Предприятие 7.7" з метою зниження трудомісткості обробки вихідної інформації та підвищення достовірності проведення економічного аналізу.

По-третє, відмітимо, що останнім часом все частіше науковцями відзначається й наголошується на доцільності застосування саме нематеріальних активів у діяльності підприємства. Оскільки позитивний ефект від їх використання уже відчувають провідні компанії світу, у структурі майна яких вони займають значну частину. Вчені вважають за потрібне продовження розробок в цьому напрямі, що призвело до використання взаємопов'язаного набору фінансових та нефінансових показників – системи збалансованих показників (Balanced Scorecard – BSC), оскільки автори виявили, що лише фінансових показників недостатньо для адекватної оцінки діяльності підприємства.

Список використаної літератури:

1. Акулич Ю.И., Акулич В.В. Анализ нематериальных активов // Планово-экономический отдел. – 2003. – № 4. – С. 50-54.
2. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна несповідь / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – Житомир: ПП "Рута", 2007. – 328 с.
3. Донцова Л.В., Никифорова Н.А. Комплексный анализ бухгалтерской отчетности. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство "Дело и сервис", 2001. – 304 с.
4. Ермолович Л.Л., Сивчик Л.Г., Толкач Г.В., Щитникова И.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. Пособие / под общ. ред. Л.Л. Ермолович. – Мн.: Интерпрессервис; Экоперспектива, 2001. – 576 с.
5. Ильшев А.М., Ильшева М.А. Двойственный характер объектов интеллектуальной собственности и система показателей их использования // <http://ois.narod.ru/public/comm/ilyshv2.htm>
6. Ильющенко Е.В., Кожарский В.В. Анализ эффективности использования основных производственных фондов и нематериальных активов // Бухгалтерский учет и анализ. – 1998. – № 5. – С. 36-38.
7. Козырев А. Оптимизация структуры нематериальных активов // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. – 2001. – № 4. – С. 7-11.
8. Петрович В.В. Економічний аналіз в умовах впровадження комп'ютерної техніки // Трансформація курсу "Економічний аналіз діяльності підприємства": Тези доповідей між нар. наук.-метод. конф. 16-17 трав. 2002 р. / Відпр. за вип. Л.М. Кіндрацька. – К: КНЕУ, 2002. – 596 с., С. 391-394.
9. Савицкая Г.В. Экономический анализ: Учеб. – 9-е изд., испр. – М.: Новое знание, 2004. – 640 с.
10. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негайшев Е.В. Методика финансового анализа. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 208 с.

РАЙКОВСЬКА Інна Тадеушівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку і контролю Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- теорія та методологія економічного аналізу;
- проблеми теорії бухгалтерського обліку